

## ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ.

Γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν ἡγήθη ζωηροτάτη ἄμιλλα μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἑλληνικῶν κοινοτήτων πρὸς σύστασιν σχολείων, ἀδελφοτήτων, λεσχῶν, ἀναγνωστηρίων καὶ συλλόγων, σκοπὸν κύριον ἐχόντων τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας, οἷον εἰς τὴν Καισάρειαν, τὴν Καππαδοκίαν, τὴν Ἀττάλειαν, ὅπου καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων μόνη ἡ τουρκικὴ ἐλαλεῖτο, ἰδρύθησαν καὶ ἀρρένων καὶ κορασίων σχολεῖα, εἰς ἃ διδάσκειται μετὰ παρέλευσιν αἰώνων ἡ γλῶσσα τοῦ Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσαστόμου. Εἰς τὰς παριστρίους ἐπαρχίας τῆς Δακίης, ὅπου παρεπιδημοῦσι μυριάδες ἐκ τῶν ἡμετέρων, πρὸς τῇ διδασκαλίᾳ τῶν σχολείων ἀπαγγέλλονται καὶ λόγοι διοχετεύοντες χρησίμους γνώσεις πρὸς τοὺς ἀκροατάς. Εἰς Λονδίνον συνεστήθη Λύκειον, ὑπὸ ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ ἑλληνικωτάτου τὴν ψυχὴν διευθυνόμενον, εἰς ὃ συνῥέουσι τὰ τέκνα τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, ἀκούεται δ' ἐνίοτε καὶ ἡ φωνὴ λογίων, καὶ μάλιστα ἡ τοῦ Ἑλλήνος πρεσβυτοῦ, ἡ τις ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν καὶ ζῶσα καὶ διὰ συγγραφῶν κατακτῇ τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Ἀλλὰ καὶ νοκοὶ ἑλληνικοὶ ἐκοδομήθησαν πρὸς στερέωσιν τῆς θρησκείας καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐν μόνον καθ' ἡμᾶς ὑπολείπεται, σπουδαιότατον ὅμως, ἡ κατὰ καιρὸν ἐπίσκεψις τῆς ἑλληνικῆς χώρας ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Δύσιν κυρίως διατρίβόντων νέων, οἵτινες διδάσκονται μὲν τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ διδάσκονται αὐτὴν ὡς γλῶσσαν ξένην, ὅπως διδάσκονται καὶ τὴν ἀγγλικὴν ἢ τὴν γαλλικὴν. Ὁ ἑλληνισμὸς δὲν συνίσταται εἰς μόνην τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ εἰς τὰ ἥθη, καὶ εἰς τὰς παραδόσεις καὶ εἰς τὸν ἐθνικὸν ἐν γένει χαρακτῆρα, τὸν ὅποιον ἀγνοεῖ ὁ ἐγκαταβίων μεταξὺ ξένων πάντῃ ἄλλοιον ἐχόντων τὸν πολιτισμὸν. Καὶ μόνος ὁ ἀὴρ τῆς πατρίδος ἀρκεῖ πολλάκις νὰ ἀναπτέρωσῃ τὸ φρόνημα, καὶ νὰ ἐνσταλάξῃ εἰς τὴν καρδίαν αἰσθήματα, ἃ τινεσὶ οὐδ' ὑπωπτεύθησαν οἱ γεννηθέντες καὶ ἀνατραφέντες εἰς τὰ ξένα. Ἄς παραδειγματισθῶμεν παρὰ τῶν Ἀγγλων, οἵτινες φοβούμενοι μὴ ἐξασθενήσῃ ἡ φιλοπατρία αὐτῶν, φροντίζουσιν ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκονται νὰ διαιτῶνται καὶ αὐτοί, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν ἀπαράλλάκτως ὡς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι· διὸ καὶ βλέπομεν αὐτοὺς οὐ μόνον ὁμιλοῦντας καὶ συμπεριφερομένους, ἀλλὰ καὶ τρώγοντας καὶ πίνοντας καὶ ἐνδυομένους εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ὡς ἂν ἔτρωγον ἢ ἔπινον ἢ ἐνεδύοντο εἰς τὴν κατεψυγμένην αὐτῶν χώραν. Ὁ προτιμῶν τὰ ξένα τῶν τῆς ἰδίας

πατρίδος, «est presque toujours, ὡς ἔλεγεν ὀρθότατα καὶ κατανοκτικώτατα ὁ Chateaubriand, un homme sans respect pour la mémoire de ses pères; les tombeaux sont sans intérêt pour lui; les institutions de ses aïeux ne lui semblent que des coutumes barbares; il n'a aucun plaisir à se rappeler les sentences, la sagesse et les goûts de sa mère.»

Εἰς τὰς σκέψεις ταύτας ἔδωκεν ἀφορμὴν ὁ λόγος τὸν ὅποιον ἀπήγγειλεν ὁ πρόεδρος τοῦ ἐν Βραίλῃ ἑλληνικοῦ φιλομούσου συλλόγου τὸν παρελθόντα μῆνα<sup>1)</sup>. Ὁ σύλλογος οὗτος ἰδρυθεὶς πρὸ ἐτῶν δύο εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην τῆς Δακίης, πολλὰ μὲν ἐπηγγείλατο, ὀλίγα δὲ ἔπραξε κατὰ τὸν κ. Γεωργαντόπουλον.

«Ἀναγκασθέντες, λέγει, πρὸς ἀναλλοίωτον ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν μας ἱεροτελεστιῶν νὰ οἰκοδομήσωμεν ἴδιον ναὸν, μετέβημεν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ὑπὲρ τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ὑψηλοφροσύνης εἰς τὴν παντελῇ περὶ αὐτοῦ ἀδιαφορίαν, καὶ ἀπὸ ὀκταετίας συνεκκλησιαζόμεθα εἰς χώρον ἀνάρμοστον οὐ μόνον εἰς θεῖαν λατρείαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνδιαίτημα ἀνθρωπίνων ὄντων.

» Συνησθάνθημεν κατόπιν τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἐθνικῆς κοινότητος, ἥτις καὶ διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἐνταῦθα παροικούντων ὁμογενῶν μας, καὶ διὰ τὴν χρηματικὴν καὶ κτηματικὴν αὐτῶν κατάστασιν, καὶ διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐμπορίου τῶν ἡδύνατο νὰ διαπρέπῃ μεταξὺ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν κοινοτήτων· ἀλλὰ τὰ ἐξ δεκατημόρια τῶν γνησίων ὁμογενῶν μας ἀπέφυγον τοῦ νὰ συγκαταριθμηθῶσι μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς, πλεῖστα δὲ ἐκ τῶν συγκαταριθμηθέντων ἀποποιῶνται ν' ἀποτίσωσι τὴν οἰκιοθελῶς καὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἐγγραφθεῖσαν ἐτησίαν συνεισφορὰν τῶν.

» Πρὸ διετίας συνεστήσαμεν Σύλλογον πρὸς ἐμφύχωσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς γλώσσης μας· καὶ τὴν ταχθεῖσαν πρὸς συντήρησίν του δωδεκάδραχμον ἐτησίαν συνεισφορὰν, τὰ πλεῖστα αὐτοῦ μέλη ἀπεποιήθησαν ν' ἀποτίσωσι κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον τῆς συστάσεώς του ἔτος.

» Ἐπελήφθημεν ἀκολουθῶς τὴν σύστασιν Παρθενωγωγείου διὰ τὰς ἀπόρους κόρας τῶν ὁμογενῶν μας, καὶ πρὸς συντήρησίν του προεβιβάσαμεν εἰς εἰκοσάφραχτον τὴν ἀνέκαθεν εἰς δωδεκάδραχμον ταχθεῖσαν ἐνιαύσιον συνδρομὴν, καὶ μολονάτι τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς τελευταίας ταύτης ὑποχρεώσεώς μας ἐπεκυρώσαμεν διὰ τῶν ἰδιοχείρων ἡμῶν ὑπογραφῶν, τινὲς ἐξ ἡμῶν μετὰ δυστροπίας τὴν ἀποτίουσιν, οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ ἀρνοῦνται αὐτὴν ὀλοτελῶς.»

<sup>1)</sup> Λόγος ἐκφωνηθεὶς τὴν 9<sup>ην</sup> Ἰαν. 1872 ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ἑλλην. φιλομ. συλλόγου Ἐπαμιν. Γεωργαντοπούλου ἱατροῦ. Βραίλα 1872.



Προβλίνων δὲ ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου προστί-  
θησι μετὰ λύπης καὶ ταῦτα·

« Ἀλλ' ὅμως ἐκ τῶν γονέων τούτων μόνον τρεῖς—  
εἴ ἦττον εὐποροί—ἀπέτισαν τὰ ὀφειλόμενα διδά-  
κτρα μετ' αὐθορμήτου προθυμίας καὶ εὐγνωμοσύνης,  
οἱ λοιποὶ δὲ οὐδ' ἐλάχιστον μόνον τῶν ὀφειλομέ-  
νων διδάκτρων ἀποτίνουσιν, οὐδεμίαν παρέχουσιν εἰς  
τὸν Σύλλογον τοῦτον συνδρομήν, ἐξανίστανται ἐν το-  
σούτῳ κατὰ τοῦ προέδρου, καὶ κωφεύουσιν εἰς πᾶ-  
σαν αὐτοῦ προτροπὴν καὶ δικαιολογίαν. Γνωρίζετε,  
κύριοι, ὅτι διὰ τὴν τάξιν τῶν εὐπόρων μαθητριῶν  
τοῦ ἐν λόγῳ Παρθεναγωγείου, τὸ συμβούλιον προέ-  
τεινε καὶ ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε τὰ ἐκ φρ. 10 μηνιαῖα  
δίδακτρα, καθόσον ὁ Σύλλογος, μὴ ἔχων σταθεροὺς  
ἐπωσοῦν πόρους, εἰμὴ τὰ ἐτησίως ἐκ τῶν συνεισφο-  
ρῶν τῶν μελῶν του προερχόμενα 2000 περίπου  
φράγκα, δὲν ἐδύνατο νὰ συντηρήσῃ πράγματι Παρ-  
θεναγωγεῖον. Ἄλλως δὲ, τὸ νὰ προμηθεύηται δω-  
ρεὰν ἢ ἐκπαιδεύσῃ τῶν εὐπόρων κορῶν, καὶ νὰ κα-  
ταλαμβάνωνται παρ' αὐτῶν αἱ θέσεις τῶν ἀπόρων,  
χάριν τῶν ὁποίων συνεστήθη τὸ Παρθεναγωγεῖον,  
τοῦτο διὰ μὲν τὸν Σύλλογον θὰ ᾔηται παραλογισμὸς,  
διὰ δὲ τοὺς εὐπόρους γονεῖς παραγνώρισις τῶν πα-  
τρικῶν καὶ κοινωνικῶν καθηκόντων των.

« Συμμορφούμενον τὸ συμβούλιον μὲ τὸν κανονι-  
σμὸν τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, καὶ μηχανευόμενον  
νὰ προμηθεύῃ τοὺς πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ ἀπαιτου-  
μένους πόρους, ἔταξε φρ. 4. ἀντίτιμον τοῦ διπλώ-  
ματος ἐκάστου μέλους· ἐξαίρεσις δὲ 109 ἐξ αὐτῶν,  
οἱ λοιποὶ ἀπεποιήθησαν τὴν ἀπότισιν τοῦ τιμήμα-  
τός του.

« ὣς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ταμίου ἐ-  
πιδοθέντας εἰς τὸ προεδρεῖον καταλόγους, ἐκ τῶν  
ἐγγραφθέντων εἰς τὸ μητρώον τοῦ Συλλόγου ὡς με-  
λῶν αὐτοῦ, κατὰ τὸ πρῶτον τῆς συστάσεώς του ἔ-  
τος, τριάκοντα πέντε μέλη δὲν ἀπέτισαν μέχρι τοῦδε  
τὴν ἐτησίαν συνδρομήν των· ἐκ δὲ τῶν κατὰ τὸ  
παραλθὸν ἔτος ἐγγραφθέντων ἑκατὸν δεκαεννέα! Ἐν  
τούτοις καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ προσέρχονται εἰς τὰς  
συνελεύσεις καὶ συνεδριάσεις τοῦ Συλλόγου, δημηγο-  
ροῦσι, ψηφηγοροῦσι καὶ ἐν γένει ἐξασκοῦσι τὰ τῶν  
μελῶν δικαιώματα.

« Δὲν ἐπιλαμβάνομαι, κύριοι, τὴν ἐξέλεγχιν τῆς  
χαλαρωθείσης ὑπὲρ τῆς ἀποπερατώσεως τῆς ἐκκλη-  
σίας μας προθυμίας ἡμῶν, διότι τοῦτο δὲν εἶναι τῆς  
ἀρμοδιότητός μου, καὶ διότι τὸ πολυδάπανον τηλι-  
καύτης οἰκοδομῆς, καὶ αἱ δυσμενεῖς περιστάσεις τοῦ  
ἐμπορίου παρεκώλυσαν τὴν προθυμίαν ἡμῶν. Δὲν ἀ-  
ποφαίνομαι περὶ τῆς εἰς τὴν νέαν γενεάν ἀποδιδω-  
μένης καχεξίας καὶ ἀκηδίας, διότι τοῦτο δὲν εἶ-  
ναι τὸ θέμα τοῦ λόγου μου· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ  
τὸν πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὰ φιланθρωπικὰ κατα-

στήματα ζῆλόν μας καὶ κυρίως τὴν πρὸς τὸ ἴδρυμα  
τοῦ φιλομούσου τούτου Συλλόγου διαγωγὴν μας, ἢ  
ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ὡς ἐπιτρόπου τῆς ἐθνικῆς μας κοι-  
νότητος καὶ ὡς προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐμποιηθεῖσά  
μοι πεποιθήσεις, καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντός  
μου μ' ἀναγκάζουσι νὰ εἰπῶ ὅτι πολὺ ἀπολειπόμεθα  
τῶν γονέων μας. »

« Οἱ εἰσπράττοντες, λέγει ἄλλαχού, τὰς εὐτελεῖς  
ταύτας συνδρομὰς ὑπρέτει τοσοῦτον καταπονήθη-  
σαν ἀποπεμπόμενοι καὶ ἐμπαιζόμενοι, ὥστε καίτοι  
ἀντιμισθοῦμενοι, ἀποτροπιάζονται τὴν ὑπηρεσίαν  
ταύτην, καὶ εἰ μὴ ἐπῆρχοντο τὰ ἐκ τῶν θεατρικῶν  
παραστάσεων, τὰ ἐκ τοῦ λαχείου καὶ τῶν ἰδιωτικῶν  
συνεισφορῶν βοηθήματα, καὶ ἂν εὐτυχῶς πῶς με-  
ταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου μας δὲν ὑπῆρχον ἄ-  
τομά τινα ἐμψυχούμενα ἀπὸ τὴν θυμῶν ἰδιότητα  
τῆς ἀγαθοεργίας, διακαίόμενα ἀπὸ τὴν ἐκ τοῦ Συλ-  
λόγου τούτου προερχομένην ὠφέλειαν, ἐργαζόμενα  
ὑπὲρ αὐτοῦ μετὰ προθυμίας, καὶ συνεισφέροντα μετ'  
ἀγαθῆς προαιρέσεως, πρὸ πολλοῦ δὲν θὰ ὑφίστατο  
οὔτε Παρθεναγωγεῖον, οὔτε Σύλλογος. »

Καὶ ὅπως ἐξεγείρῃ τὴν φιλοτιμίαν τῶν ὑστερι-  
ζόντων, ἐξεικονίζει διὰ ζωγράφου γραφίδος τὴν ἐντολήν  
τῶν Συλλόγων καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀγαθὰ, ὡς ἐξῆς·

« Οἱ Σύλλογοι, κύριοι, εἶναι οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες  
τοῦ πνεύματος· συνερχόμενοι εἰς τὰς συνεδριάσεις  
αὐτῶν, ἀγωνιζόμεθα τὸν ἀγῶνα τῶν ἀγαθῶν πρά-  
ξεων καὶ τῶν φιλοτίμων καὶ φιλογενῶν ἰδεῶν· ἐπ-  
εκτείνομεν διαδίδοντες πρὸς ἀλλήλους τὰς γνώσεις  
μας· μορφώνωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπὶ τὰ κρεῖττω. Ἐν-  
θυμούμεθα ὅτι εἰμεθα Ἕλληνες καὶ ὅτι συνδεόμεθα  
διὰ τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀδελφό-  
τητος. Οἱ Σύλλογοι εἶναι ἀρετηρία τοῦ πολιτισμοῦ  
κατὰ τὴν Ἀνατολήν, καὶ θεμέλιον τῆς ἐκπληρώσεως  
τῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ πόθων. Δὲν ὑπάρχει σχεδὸν  
καθ' ὅλην τὴν Ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν, πόλις Ἑλ-  
ληνικὴ ἄνευ Συλλόγου, καὶ εἰς ὅλα ἀνεξαίρετως τὰ  
πολιτισμένα κράτη ἐνθα ἡ ἐκπαιδεύσις, καὶ πάντα  
τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα ἐξήρτηνται καὶ δια-  
τηροῦνται διὰ δαπάνης τοῦ δημοσίου· ἡ σύστασις  
Συλλόγων ὡς ὁ ἡμέτερος, ἀμετόχων δηλαδὴ παντός  
πολιτικοῦ σκοποῦ, καὶ μόνον ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως  
καὶ ἐκπολιτεύσεως τῶν περὶ αὐτοὺς μεριμνόντων, λο-  
γίζεται εὐεργέτημα. »

Οὕτω πῶς δεινολογούμενος ὁ πρόεδρος τοῦ φι-  
λομούσου Συλλόγου, συγκρίνει τὰς ἐνεργείας τῶν ἐν  
Βραβίλᾳ πρὸς τὰς τῶν ἐν Γαλαζίῳ, καὶ εὕρισκει ταύτας  
πολὺ ὑπερτέρας. « Ἡ ἐν Γαλαζίῳ, λέγει, ἑλληνικὴ  
κοινότης σταθμίσασα ἐμβριθῶς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ  
μέσα της, ἀπεπεράτωσεν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ δια-  
στήματι τὴν νεόδμητον ἐκκλησίαν της, ἐσύστησε Σύλ-  
λογον καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάρτισιν δύο λυ-



κείων, ἀπολαμβάνοντων ἀγαθὴν φήμην παρὰ πᾶσι τοῖς τῶν δυνάστητον καὶ κατὰ τοὺς νόμους κατὰ τοὺς νόμους κατὰ τοὺς νόμους.

Ἀλλ' ἐνῷ λέγων ταῦτα ὁ κ. Γεωργαντόπουλος τὴν 9 Ἰανουαρίου ζῆλοι τὴν ἀνθηρὰν κατὰστασιν τῶν ἐν Γαλαζίῳ ἐλληνικῶν καταστημάτων, περίεργον νὰ ἴδωμεν τί μετὰ ἓνα μόλις μῆνα, τὴν 7 Φεβρουαρίου, ἐπιστέλλει τις περὶ τῶν καταστημάτων τούτων τῷ Νεολόγῳ ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως τοῦ Γαλαζίου. Μεμφόμενος τὴν *μυρίανδρον*, ὡς λέγει, ἐλληνικὴν συνοικίαν τῆς πόλεως ταύτης ἐπὶ ἀκηδία καὶ ἀδρακείᾳ καὶ ἀποκαρῶσει, καὶ οἰκτείρων πρὸ πάντων τοῦς λογάδας αὐτῆς ὡς μηδὲν ἀγαθὸν πράξαντας εἰ καὶ ἐκλήθησαν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν, ἀπὸσον διάφορα, ἐπιφωνεῖ, τὰ αἰσθητά τῶν ἐν Βραΐλα ὁμογενῶν! Πόσον θερμότεροι, πόσον φιλοτιμότεροι ἡμῶν ἀναδείκνυνται ἐκείνοι πρὸς πᾶν ὅ,τι ἐθνικόν. . . ὁκοδομήσαντο ναὸν μεγαλοπρεπέστατον» (καὶ ὁμοῦς ὁ κ. Γεωργαντόπουλος ἐλεεινολογεῖ τοὺς ἐν Βραΐλα «ὡς συνεκκλησιαζομένους ἀπὸ ὀκταετίας εἰς χῶρον ἀνάρμοστον οὐ μόνον εἰς θεῖαν λατρείαν ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνδιαίτημα ἀνθρωπίνων ὄντων») «ὁ Σύλλογος αὐτῶν εὐδοῦται καὶ προάγεται» (ὁ δὲ κ. Γεωργαντόπουλος βεβαιῶσθαι ὅτι τὴν δωδεκάδραχμον συνδρομὴν ἀποποιῶνται νὰ ἀποτίσωσι τὰ μέλη) καὶ καθεξῆς <sup>1)</sup>. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀντιφάσεων τούτων ἐξάγεται ἴσως τὸ πόρισμα, ὅτι οὔτε ἡ τῆς Βραΐλας οὔτε ἡ τοῦ Γαλαζίου κοινότης, εἰ καὶ συγκροτοῦνται ὑπὸ ἀνδρῶν εὐπόρων, ἐπραξάν τι γενναῖον μέχρι τοῦδε, ἀληθῶς ἄξιον τῆς ἐλληνικῆς φιλοπατρίας.

## ΚΟΖΑΝΙΚΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ Κοζάνης.

Εἰς ἐξιστόρησιν τῆς πόλεως ταύτης καὶ τῶν πέριξ βοηθήματα εἶχον τὰς ἀγράφους παραδόσεις τῶν κατοίκων, τὰς ὀλίγας ἐγγράφους εἰδήσεις τῶν νεωτέρων, τὰ ἐν τοῖς κώδικι τῶν ναῶν σημειώματα, τὴν ἐπιτόπιον ἐξ αὐτοψίας μελέτην, καὶ περὶ ἀρχῆς τοῦ σχολείου βιβλιάριον τι τοῦ Χαρησίου Μεγδάνου. Διὰ τούτων ἀσχολοῦμαι ἀνιχνεύσαι περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν λόγῳ πόλεως καὶ τῶν πέριξ, καὶ καταλλήλως ἐκθέσαι περὶ ἡθῶν καὶ ἐθίμων, περὶ ἐμπορίας, παιδείας καὶ πεπαιδευμένων. Ἡ ἱστορικὴ δὲ ἔρευνα τῆς μακεδονικῆς ταύτης γωνίας ἐνδιαφέρει τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν· διότι αὐτόθι ἐδίδαξαν περιβόητοι ἐπὶ παι-

δεία ἄνδρες, καὶ ἐγεννήθησαν διάσημοι συγγραφεῖς, καθ' ὃν χρόνον ἀλλαχοῦ τῆς δυσμοίρου Ἑλλάδος μέγα σκότος ἀμαθείας ἐπεκράτει.

Κατὰ τινὰ λοιπὸν παράδοσιν, ἐν τῷ τόπῳ τῆς νῦν Κοζάνης ἦσαν δάση ἀπέραντα, ὧν τὰ ξύλα δεικνύουσιν ἔτι οἱ κάτοικοι ἐντὸς παλαιῶν οἰκιῶν. Ἀντολικῶς δὲ καὶ ὦραν ἀπ' αὐτῆς ἦν χωρίον τι Καρπυζιλάριον, οὗ οἱ κάτοικοι διὰ τὰς καταπίσεις τῶν διαβαινόντων στρατευμάτων διεπάρησαν κατὰ τὰ πέριξ. Τούτων τινὲς ἔχοντες πρότερον τὰ ἐκυτῶν ποιμνιοστάσια ἐν τοῖς δάσεσι τῆς Κοζάνης, ἤλθον καὶ κατόκησαν ἐνταῦθα εἰς ἀποφυγὴν τῶν ἐνοχλήσεων· μίαν δὲ τῶν ἡμερῶν αἶγα διὰ τῶν δένδρων δραμοῦσαν ἰδόντες, Κόζανη ἢ Κόζικην τὸ χωρίον ὠνόμασαν· διότι κόζα μὲν αἶγα, κόζικα δὲ δέρμα δῖλοι βουλγαριστί. Κατ' ἄλλους δὲ, αἶγα ἰδόντες ὑδροβραχὺς τὸ γένειον ἔχουσιν, καὶ ἐκ τούτου ὕδωρ ἀνακλύψαντες, ἐκτίσαν τὸ χωρίον καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωκαν. Καὶ ἕτεροι δὲ τόποι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὡς Κόζανη καλεῖται τὸ ἄνω τῆς Σελίτσας βουνόν, καὶ Κόζικα μοναστήριον ἐν Δακίᾳ. Ἔτεροι λέγουσιν, ὅτι οἱ Τούρκοι καὶ νῦν ἔτι τὴν πόλιν καλοῦσι Κόζανα, ἀπὸ τοῦ κός (κάρυον) καὶ ἀνά (μήτηρ), διὰ τὸ πλῆθος τῶν καρῶν, ὅπερ καταδηλοῦται καὶ ἀπὸ βρύσεως τῶν Καρυῶν νῦν ὀνομαζομένης. Ἦξε ἐκ μὲν τῆς Βουλγάρων φωνῆς Αἰγάς τὴν πόλιν ὀνομαστέον, ἐκ δὲ τῆς τῶν Τούρκων Καρυάς.

Κατ' ἄλλην παράδοσιν, τρίωρον ἀπὸ τῆς Κοζάνης ἦν ἡ πόλις Κτένιον μετὰ φρουρίου, οὗ, καταστραφέντος ὑπ' Ἀλβανῶν, οἱ κάτοικοι διεσκορπίσθησαν ἀλλαχοῦ. Ὁ δὲ πρόκριτος Ἰωάννης Τράντος, πλούσιος ὢν καὶ ἔχων ποιμνιον ἐκ δωδεκακισχιλίων αἰγῶν καὶ προβάτων, ἤλθε μετὰ ἑκατὸν εἰκοσιν οἰκογενειῶν ἐξω τῆς Κοζάνης κατὰ τινὰ τόπον Κρεβιτάκια, ἐνθα ἦν δάσος φιλυρῶν καὶ ὄρειων, ἐκτίσε καλύβας καὶ ὤκησε μετὰ τῶν κατοίκων. Τότε κατὰ τὸ ἐγγὺς Σόποτον ὤκουν δέκα οἰκογένειαι ὑπὸ τιμαριώτην Τούρκον, αἵτινες ἐκκλησιάζοντο ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Ζῶν δὲ ὁ Τράντος ἐν ταῖς καλύβαις, ἐπληροφορήθη παρὰ τῶν ποιμένων, ὅτι αἶγες τινὲς ἀπωλέσθησαν ἐν τῷ δάσει· τοῦτο ἐπὶ πικρῇ ληφθὲν ἐγένετο αἰτία, ὥπως ὁ τόπος κληθῇ Κόζανη ἀπὸ τῆς κόζας. Ὁ Τράντος οὗτος εἶχεν υἱὸν Χαρήσιον μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀδελφὸν ἀξιώματικόν ἐν Ῥωσσίᾳ. Ὁ Χαρήσιος μεταβάς παρὰ τῷ θεῷ, καὶ δεκαετίαν παρ' αὐτῷ διατρίψας, ἀπῆλθε μετὰ τὸν θάνατον τούτου· θέλων δὲ ἵνα ἀνεγείρῃ πόλιν κατ' ὁρμήσας ἵνα πρὸς τοῦτο λάβῃ διάταγμα σουλτανικὸν μετὰ προνομίων, ὡς κληρονομήσας μεγάλην περιουσίαν παρὰ τοῦ θεοῦ. Λαβὼν δὲ καὶ ἄνθρωπον τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, μετέβη εἰς τὴν τότε πρωτεύουσιν Καλλιάριον, ὅπου δημοσίᾳ ἀνεγνώσθη τὸ διάταγμα· οἱ Τούρκοι δυση-

<sup>1)</sup> Ἀνέγν. τὸν ἀριθ. 984 τοῦ «Νεολόγου».